

Pastoor Dolhaen had het te dol gemaakt Havelters wachtende op de Reformatie

door Frans Verkade

Het zijn wellicht persoonlijke motieven geweest die de kerkbevolking uit de Parel van Drenthe ruim vier eeuwen geleden deed uitzien naar een verandering. Ze vormen daarmee een uitzondering in deze provincie. Hoe dan ook, men is de van hogerhand aangestelde roomskatholieke geestelijken meer dan beu. De ervaringen met pastoor Dolhaen hebben de deur volledig dicht gegooid. Echter of het onder de eerste protestantse opvolgers zoveel beter is gegaan, dat valt nog te bezien. Dan blijkt de schult nog wel eens roet in het eten te gooien.

Eerst in het jaar 1309 komen Havelte en Uffelte op eigen benen te staan. Voordien leidt de weg voor de godsdienstige samenkomsten tot in Steenwijk. De eerste geestelijke kan vervolgens in het Zuidwest-Drenthe aan de slag. Grote inspanningen hoeft de man zich niet te maken voor zijn parochie. Immers Uffelte bestaat uit twintig huizen. Hesselte telt er 22 en Hesseltervene ook zo'n twintig.

Of de verveling al te zeer heeft toegeslagen blijft onbekend. Wel valt uit de rechtspraak van die tijd af te leiden dat ook de geestelijken nogal eens een appeltje met een gemeentelid te schillen hebben.

Bewerkt

Het is Harman Dirksz die in 1573 als "vicaris van het St. Clemens altaar" ene Engbert Jans tot de orde roept. Hij zou veen hebben gegraven dat tot de kerk behoorde. Engbert ontkent ter zitting, bij monde van ene Hendrik Mumme, en stelt het bewuste turfland van een voorganger van Harman te hebben gekocht. De klacht wordt afgewezen.

Die Mumme moet z'n pleidooi wel "duur betalen". De reeds genoemde pastoor Dolhaen achtervolgt hem tot in Meppel en bewerkt hem vervolgens met een mesje.

Dat deze geestelijke niet zo'n lievertje is blijkt overduidelijk. Drie jaren later moet hij terecht staan wegens "overlast". Maar ondertussen. De uit het Zuiden afkomstige geestelijke heeft z'n naam eer aangedaan. Het is ene Hendrik Stevens die hem bij het dingspil heeft aangeklaagd.

Huisbezoek met geweer

Ellende troef in zijn gezin. De vrouw moet door een verwonding aan haar voet het bed houden en hun kind heeft zware letsels opgelopen bij een valpartij. De angstige stilte in het huis van Stevens wordt op een gegeven dag plots onderbroken wanneer Dolhaen binnenstapt. Notabene met het geweer in de hand.

Vader voelt zich verantwoordelijk voor vrouw en kind en doet wat hij kan door de "lieve Heer" aan te roepen om bescherming. Voor hen loopt het goed af. Echter wanneer Hendrik poogt het huis te verlaten, schiet de pastoor hem van achteren aan. Twee getuigen zullen hem later gedurende de procedure bijvallen.

De drost stelt Dolhaen vervolgens aansprakelijk voor een schadevergoeding waarvan de hoogte door onpartijdigen zou worden bepaald. Als hij weigert te betalen volgt er niet alleen een veroordeling maar wacht er tevens een hoge boete.

Het is niet het enige voorval waardoor de pastoor zich onhoudbaar heeft gemaakt. Lang zal hij het hier niet meer maken. In 1577 is hij zelf zozeer door een kogel verwond dat leven niet meer mogelijk is.

Reformatie

Wanneer in 1598 uiteindelijk ook in Drenthe tot de invoering van het protestantse geloof wordt besloten, is Havelte er klaar voor. Althans zo lijkt het. De "paap" Tido Matthie moet het veld ruimen.

Ene Engelbertus Stulenius, overgekomen uit het Oostfriese Jarsum, wil graag in zijn plaats aan de slag. Als "beroepen predikant van Havelte" is hij reeds op de eerste belangrijke kerkvergadering in Rolde aanwezig. Verder is hij in de Parel niet gekomen. Enkele jaren later komt z'n naam in het Groninger Noordwolde naar voren.

Uit volgende aanstellingen ontstaat het vermoeden dat de Havelters nu te snel zelf de touwtjes in handen namen bij het aanzoeken van een voorganger. Stephanus Nicolai zal uiteindelijk zo rond 1600 als eerste hervormde predikant van Havelte worden bevestigd.

Hij heeft een staat van dienst achter de rug en blijkt al een oud man te zijn. Sedert 1578 reeds als predikant werkzaam te Vlieland, vervolgens elf jaar te Hilversum en Laren (1584-1595) en sedertdien te Olde- en Nijeholtpade.

Hij is zelf enkele jaren na z'n aantreden redelijk te spreken. De kerkgang is goed, echter de deelname aan het Avondmaal beperkt, houdt Nicolai in 1608 aan een onderzoekscommissie voor.

Raadsel

De schult ervaart het anders, zo blijkt uit de notulen van de samenkomst. Hij stelt nota bene dat de predikant er nooit is beroepen. Het is voor hem een raadsel hoe de dominee is binnengedrongen. Over de levenswandel van de voorganger betoogt de bestuurder dat de geestelijke voorheen "seer crackeelich" met de gemeente is geweest maar dat er nu sporen van verbetering zichtbaar worden.

En wat z'n leer betreft, het lijkt niet minder een doorn in het oog van de schult. "Daarvan zouden de heren zelf kunnen oordelen als zij hem maar hoorden preken". Dat klinkt allerminst vrolijk.

De kerkvoogden zijn duidelijk beter te spreken over hun voorganger. Volgens hen heeft hij met niemand zo'n onenigheid als met de schult en willen de gemeenteleden hem graag vasthouden. Hoewel niet terzake doende is het toch aardig op te merken dat er ook toen problemen bestonden rond de naleving van het zevende gebod. Immers zowel de schult als de kerkvoogden wijzen de visitatiecommissie op de oude Johan Roeloffs uit Uffelte, die "in openbare echtbreuk" leeft.

Staartje

De samenkomst krijgt een staartje voor de herder en leraar. Zijn aanstellingspapieren worden niet in orde bevonden. Men oordeelt dat hij er niet langer "met goede stichting" kan blijven. Hem wordt te verstaan gegeven elders een plek te zoeken. Nog een half jaar blijft hij verzekerd van z'n traktement. Nicolai trekt snel z'n conclusie. Enkele dagen later neemt hij reeds de herdersstaf in het nabijgelegen Zuidwolde op. Daar is hij in 1611 overleden.

Eerst onder zijn opvolger komt de Havelter kerkelijke gemeente in rustiger vaarwater. Het betreft ene Johannes Sartorius. Hij heeft waarschijnlijk van 1598 tot 1602 de kerk te Breedevoort gediend. Ook bij zijn beroep gaat het niet helemaal naar de letter van de kerkelijke wet. Desalniettemin weet hij de kritische monden te snoeren en een jaar na zijn aantreden lof te oogsten voor z'n vlijt in de gemeente.